

Jerzy Syryjczyk

Nauczanie katechetyczne w świetle przepisów prawa kanonicznego

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 30/1-2, 187-197

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JERZY SYRYJCZYK

NAUCZANIE KATECHETYCZNE W ŚWIELE PRZEPISÓW
PRAWA KANONICZNEGO

Treść: Wstęp. — 1. Specyficzne zadania katechezy w ramach duszpasterstwa. — 2. Właściwości katechezy w zależności od adresata. — 3. Środki i metoda katechizacji. — 4. Zakres obowiązków osób odpowiedzialnych za katechizację. — Zakończenie.

Wstęp

Postanowienia Kodeksu Prawa Kanonicznego ukazują, że w prawie kanonicznym chodzi o realizację głównego celu Kościoła — naszego zbawienia. Prawo kościelne jawi się więc jako instytucja służebna względem misji Kościoła, która jest wypełniana przez głoszenie słowa Bożego i sprawowanie sakramentów świętych.

Posługa słowa jako posłannictwo zbawienia należy do podstawowych zadań Kościoła. W głoszeniu słowa Bożego realizuje się bowiem zbawcze działanie Chrystusa. Słowo prowadzi do Chrystusa, tworzy i podtrzymuje wspólnotę, jaką jest Kościół¹. W słowie głoszonym przez Kościół obecny jest Chrystus, który wzywa do pójścia za Nim¹. Wyrazem wielkiego znaczenia, jakie Kościół przywiązuje do głoszenia słowa Bożego, jest specjalna księga nowego Kodeksu poświęcona temu zagadnieniu, a zatytułowana *Nauczycielskie zadanie Kościoła (De Ecclesiae munere docendi)*. Wśród różnych środków głoszenia nauki chrześcijańskiej księga ta eksponuje w szczególny sposób przepowiadanie słowa Bożego i nauczanie katechetyczne. W związku z tym powstaje pytanie, jak przedstawia się zagadnienie nauczania katechetycznego w świetle przepisów prawa zawartych w nowym Kodeksie?

1. Specyficzne zadania katechezy w ramach duszpasterstwa

Chrystus Pan powierzył Kościołowi depozyt wiary, aby strzegł prawdy objawionej, wnikliwie ją badał, wiernie głosił i wykladał. Ma też obowiązek przekazywania jej wszystkim pokoleniom aż po krańce ziemi². Kościół wierny swojemu powołaniu od samego początku spełnia posłannictwo nauczania i powagą Chrystusa głosi światu Dobrą Nowinę. Jest to obowiązek i wrodzone prawo przepowiadania Ewangelii

¹ R. Sobański, *Słowo i sakrament jako czynniki kształtujące prawo kościelne*, Prawo Kanoniczne 16 (1973) nr 1—2, s. 4.

² Sob. Wat. II, Konstytucja „*Lumen gentium*”, n. 22; Konst. *Dei Verbum*, n. 7 i 10. Por. kan. 747 § 1.

wszystkim narodom, niezależne od jakiegokolwiek władzy ludzkiej (kan. 747 § 1). Nauczanie katechetyczne jako forma posługi słowa Bożego mieści się w ramach działalności duszpasterskiej i jest realizacją wyżej wspomnianego posłannictwa. Nie można więc oddzielić katechezy od pozostałej działalności pasterskiej Kościoła. Z tego też względu katechizacja ludu jest jednym z najpoważniejszych obowiązków duszpasterzy (kan. 773).

Zadaniem katechezy — jak wyraża to *Ogólna Instrukcja Katechetyczna* — jest prowadzenie zarówno wspólnoty jak i poszczególnych wiernych do osiągnięcia dojrzałości w wierze³. W podobny sposób na cel nauczania katechetycznego wskazuje prawodawca kościelny w kan. 773, którego określenie pochodzi z soborowego dekretu *Christus Dominus* (n. 14). W myśl powyższego kanonu nauczanie katechetyczne zmierza do tego, aby wiara ludu chrześcijańskiego stawała się żywa, wyraźna i czynna. Analogiczny kanon Kodeksu z 1917 r. nie wskazywał tak wyraźnie określonego tu celu katechizacji⁴.

Specyficznym więc celem katechizacji jest rozwinięcie wiary na płaszczyźnie poznania oraz w praktyce życia chrześcijańskiego. Tak też określa zadania katechizacji papież Jan Paweł II w Adhortacji Apostolskiej *Catechesi tradendae* z 1979 r. mówiąc: „katecheza jest wychowaniem w wierze (...), a obejmuje przede wszystkim nauczanie doktryny chrześcijańskiej, przekazywane najczęściej w sposób systematyczny i całościowy w tym mianowicie celu, ażeby wierzący zostali wprowadzeni w pełnię chrześcijańskiego życia”⁵. Cechą szczególną katechizacji jest umocnienie wiary już zrodzonej, jej nauczanie, a także rozbudzanie i ożywianie. Stąd też wynikają charakterystyczne zadania stojące przed katechezą. Przy pomocy katechezy wierni mają przyswoić sobie żywe poznanie Boga i Jego planu zbawienia wobec ludzi. Katecheza dąży więc do zgłębienia tajemnicy Chrystusa. Ma być też środkiem do zrozumienia we własnym życiu planu Bożego oraz ma służyć poszukiwaniu ostatecznego sensu egzystencji i historii poszczególnych ludzi i społeczności. Wreszcie ma włączać w życie sakramentalne i przybliżać tajemnicę Kościoła jako wspólnoty wierzących w Ewangelię⁶.

Katechizacja różni się jednak od jakiegokolwiek innego nauczania, zmierza bowiem do połączenia poznanej nauki wiary z praktyką życia chrześcijańskiego. Stąd też wynikają zadania dla katechetów. Mają oni być — jak uczy Jan Paweł II powołując się na Sobór Watykań-

³ *Directorium Catechisticum Generale*, n. 21: AAS 64 (1972) 97—176. *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne*, wyd. E. Szafrowski (cyt. PPK), t. IV, 2, Warszawa 1972, s. 44.

⁴ W. Góralski, *Projekt księgi III „De Ecclesiae munere docendi” nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, w: *Kościół i prawo* (pod red. J. Krukowskiego), t. 1, Lublin 1981, s. 226—227.

⁵ N. 18: AAS 71 (1979) 1277—1340. PPK, t. XII, 2, s. 29.

⁶ Jan Paweł II, *Adhort. Ap. Catechesi tradendae*, n. 21.

ski II — wychowawcami człowieka i życia ludzkiego w wierze⁷. Nauczanie katechetyczne — najkrócej mówiąc — jest to wychowanie w wierze. Dlatego też zgodnie z kan. 773 winno ono łączyć w sobie dwa nierozdzielne elementy: oświecenie nauką (nauczanie) i doświadczenie życia chrześcijańskiego. W chrześcijaństwie nie ma bowiem przeciwstawienia sposobu życia do poznanej właściwej nauki. W nauczaniu katechetycznym nie może też mieć miejsca przeciwstawienie systematycznego nauczania prawd wiary metodzie przyznającej prymat doświadczeniom życiowym⁸.

W określeniu katechezy podanym przez pap. Jana Pawła II na uwagę zasługuje sformułowanie, że nauczanie doktryny chrześcijańskiej na ogół dokonuje się w sposób systematyczny i całościowy⁹. Z konieczności jednak — jak to podkreśla *Directorium Catechisticum Generale* — działalność katechetyczna przybiera różnorakie formy i struktury. Mianowicie mogą to być formy systematyczne i okolicznościowe (przy-padkowe), indywidualne i wspólnotowe, zorganizowane i spontaniczne¹⁰.

Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego, który wiele miejsca poświęca nauczaniu katechetycznemu, w zasadzie bierze pod uwagę formę katechezy systematycznej i zorganizowanej. Nie można jednak sądzić, iż nie dopuszcza innego rodzaju katechizacji. Wręcz przeciwnie, pozostawia wiele miejsca inicjatywie oddolnej zwłaszcza co do wyboru różnych form i poczynań odnośnie do katechizacji młodzieży i dorosłych.

Na konieczność dobrze zorganizowanej i uporządkowanej katechizacji wskazywał pap. Paweł VI, a także wyraźnie przypomina o tym pap. Jan Paweł II¹¹. Takie bowiem nauczanie katechetyczne, które jest przemyślanym, systematycznym i zorganizowanym zgłębianiem tajemnic chrześcijańskich, zasadniczo odróżnia katechezę od innych form głoszenia słowa Bożego¹². Konieczność katechezy systematycznej i zorganizowanej nie pomniejsza w niczym znaczenia innych form katechizacji. Dla celów katechezy należy także wykorzystać różne okazje życia społecznego lub kościelnego. Jan Paweł II wskazuje tu na konieczność dowartościowania inicjatywy duszpasterskiej przy takich okazjach, jak: pielgrzymki, misje parafialne, działalność w grupach młodzieżowych, w kręgach biblijnych, w grupach charytatywnych, a także w homilii. W tym celu mogą być również wykorzystane wszelkiego rodzaju spot-

⁷ Adhort. Ap. *Catechesi tradendae*, n. 22. Por. Sob. Wat. II, *Dekret o postudze i życiu kapłanów „Presbiterorum Ordinis*, n. 6.

⁸ Adhort. Ap. *Catechesi tradendae*, n. 22.

⁹ Tamże, n. 18.

¹⁰ N. 19.

¹¹ *Allocutio ex cuncte Synodo 29 Oct. 1977 habita*, AAS 69 (1977) 634.

¹² Adhort. Ap. *Catechesi tradendae*, n. 21.

¹³ Paulus VI, *Allocutio ex cuncte Synodo 29 Oct. 1977 habita*.

kania, wykłady, prelekcje i odczyty¹⁴. Jednakże najważniejsze znaczenie w działalności katechetycznej ma katecheza systematyczna. Jako główne wytyczne w tym względzie Adhort. Ap. *Catechesi tradendae* wymienia:

- 1° nauczanie katechetyczne ma być uporządkowane według pewnych zasad i ustalonego planu, a więc pozbawione charakteru improwizacji;
- 2° powinno dotyczyć spraw podstawowych i najważniejszych. Nie jest to naukowy wykład lub teologiczne rozważanie spornych kwestii;
- 3° katecheza ma być wystarczająco pełna;
- 4° ma być pełnym wprowadzeniem w chrześcijaństwo z uwzględnieniem wszystkich elementów życia chrześcijańskiego¹⁵.

Z powyższego wynika, że z zadań, jakie stoją przed nauczaniem katechetycznym wypływają ściśle określone zadania dla katechety jak i samej katechezy, czyli konkretnego nauczania katechetycznego.

2. Właściwości katechezy w zależności od adresata

Z teologicznego punktu widzenia każdy ochrzczony ma prawo otrzymać od Kościoła naukę i wychowanie, co ma ułatwić wierzącym prowadzenie życia autentycznie chrześcijańskiego. Katechizacją w myśl kan. 773 winien być objęty cały lud chrześcijański. Postanowienie to jest wyraźnym nawiązaniem do nauki Soboru Watykańskiego II, który przypomniał biskupom o ich obowiązku dopilnowania, aby dzieciom, młodzieży i starszym starannie podawano naukę katechizmu¹⁶. W ten sposób widzi potrzebę katechizacji od strony odbiorcy pap. Jan Paweł II w Adhort. Ap. *Catechesi tradende*. Papież podkreśla, iż wszyscy potrzebują katechizacji w różnych etapach życia, a więc dzieci, dorastający, młodzi, dorośli, a także osoby upośledzone¹⁷. Podobnie prawodawca kościelny, mówiąc o obowiązkach proboszcza w dziedzinie katechizacji, rozróżnia adresatów tej formacji „to znaczy: dorosłych, młodzież i dzieci (kan. 776). Kodeks przypomina również o obowiązku katechizowania osób upośledzonych fizycznie i umysłowo (kan. 777, n. 4).

Pierwsza grupa osób, która ma być objęta katechizacją, to dzieci. Katecheza ta zgodnie z postanowieniem Kodeksu winna przebiegać w środowisku rodzinnym, gdzie nauczycielami wiary i życia chrześcijańskiego są przede wszystkim rodzice oraz ci, którzy zastępują rodziców, a także chrześni (kan. 774 § 2). W stosunku do dzieci najmłodszych mamy do czynienia ze szczególną formą katechezy, albowiem rodzice wychowują je przy pomocy takich środków, jak: 1) słowo i 2) przykład

¹⁴ Adhort. Ap. *Catechesi tradendae*, n. 47—48.

¹⁵ N. 21.

¹⁶ Dekret *Christus Dominus*, n. 14.

¹⁷ N. 35—44.

życia. Dziecko ma prawo otrzymać od rodziców proste i prawdziwe przedstawienie wiary chrześcijańskiej. Katecheza ta, jak uczy Jan Paweł II, winna ukazać Boga jako troskliwego Ojca. Krótkie zaś modlitwy, których dziecko w tym czasie się uczy, mają być początkiem dialogu miłości z Bogiem ukrytym¹⁸.

Mimo tego, że obowiązek katechizowania najmłodszych dzieci spoczywa na rodzicach, to jednak katecheza ta ma przebiegać pod kierownictwem władzy kościelnej. Z tego też względu prawodawca nakłada na proboszcza obowiązek popierania i umacniania rodziców w zakresie katechezy rodzinnej (kan. 776).

Dzieciom starszym należy już przekazywać katechezę w sposób uporządkowany i regularny. Zadaniem tej katechezy jest bezpośrednio przygotowanie do przyjęcia sakramentów świętych. Jest to więc katecheza dydaktyczna, która według kan. 777, n. 2 winna trwać odpowiedni okres czasu, tak aby mogła dobrze (właściwie) przygotować do pierwszego przyjęcia sakramentu pokuty i Najświętszej Eucharystii oraz sakramentu bierzmowania. Jest to katecheza wprowadzająca, ale zarazem całościowa. Ma bowiem ukazać wszystkie tajemnice wiary, pogłębić rozumienie sakramentów oraz ich przeżywanie¹⁹.

Specyficznym okresem w życiu człowieka jest wiek dojrzewania i młodości. Od katechezy dla tego okresu życia wymaga się, by była formacją bardziej gruntowną i pogłębioną (kan. 777, n. 3). Wiele uwagi do katechezy młodzieży w wieku dojrzewania przywiązuje Ogólna Instrukcja Katechetyczna, gdyż katecheza w tym okresie niejednokrotnie może mieć znaczenie decydujące dla całego życia. Dlatego też konieczne jest, by katecheta dobrze rozumiał sytuację i znaczenie okresu dojrzewania i młodości, a w związku z tym uwzględnił w katechezie różnorakie problemy adresatów²⁰. Zdaniem pap. Jana Pawła II katecheza w tym czasie winna ukazać Chrystusa jako Przyjaciela, Przewodnika i Wzór, który budzi podziw, a jednocześnie może być naśladowany²¹.

Zadaniem katechezy skierowanej do młodzieży jest przygotowanie jej do podjęcia ważnych obowiązków wieku dojrzałego. Dlatego też katecheza ma ukazać chrześcijański sens pracy, wspólnego dobra oraz sprawiedliwości i miłości. Powinna też uczyć zrozumienia konieczności zachowania pokoju między narodami i poszanowania godności ludzkiej. Ukazanie i zrozumienie Ewangelii ma zaś kształtować postawę wyrzeczenia, wstrzeźliwości, łagodności, sprawiedliwości, zaangażowania, pojednania, poczucia Absolutu i tego co niewidzialne²².

¹⁸ Adhort. Ap. *Catechesi tradendae*, n. 36.

¹⁹ Tamże, n. 37.

²⁰ N. 82—90: PPK, t. IV, 2, s. 133—142.

²¹ Adhort. Ap. *Catechesi tradendae*, n. 38.

²² *Directorium Catechisticum Generale*, n. 84. PPK, t. IV, 2, s. 136—137; Adhort. Ap. *Catechesi tradendae*, n. 39.

Odnosnie do katechizacji tej grupy osób prawodawca pozostawia szerokie pole dla inicjatywy biskupa diecezjalnego, proboszczów i katechetów, gdyż od ich uznania zależy stosowanie różnych form i poczynań, których podstawowym celem jest umacnianie, oświecanie i potęgowanie wiary młodzieży (por. kan. 777, n. 5).

Ten sam cel przyświeca także katechezie dorosłych. Również i do tej katechezy mogą być zastosowane wszelkie formy i poczynania. Przed katechezą dla dorosłych stoją szczególne zadania, na które zwraca uwagę Ogólna Instrukcja Katechetyczna. Mianowicie katecheza ta powinna:

- 1) wychowywać do oceny w świetle wiary zmian społecznych i kulturalnych w dzisiejszym świecie;
- 2) udzielać odpowiedzi na pytania dotyczące spraw religijnych i moralnych;
- 3) ukazywać zależność między obowiązkami codziennymi (doczesnymi) i kościelnymi;
- 4) budować rozumowe podstawy wiary²³.

Z powyższego wynika, że aby katecheza osiągnęła zamierzony cel winna być prowadzona w sposób ciągły. Nie może więc zostać przerwana na progu życia dojrzałego.

Specjalna grupa ludzi, która ma być objęta troską nauczania katechetycznego, to upośledzeni umysłowo lub fizycznie. Mają oni prawo do katechezy. Mają prawo tak jak inni otrzymać i poznać „tajemnice wiary”. Uwzględniając stan tych osób oraz zarządzenia biskupa do duszpasterzy należy wybór metody, sposobu i zakresu katechizowania tej grupy (kan. 777, n. 4).

3. Środki i metoda katechizacji

Według kan. 779 nauczanie katechetyczne winno opierać się na wszelkich środkach pomocy dydaktycznych oraz środkach społecznego przekazu. Prawodawca zaznacza, że dobór tych środków ma być dokonywany według kryteriów skuteczności, to znaczy, by w oparciu o nie wierni mogli głębiej poznać naukę katolicką i lepiej układać według niej swoje życie (kan. 779). Na marginesie należy zaznaczyć, że przepis kan. 779 jest nowością w stosunku do postanowień Kodeksu z 1917 r. w kwestii nauczania katechetycznego.

Wśród różnych pomocy katechetycznych należy wymienić przede wszystkim: instrukcje katechetyczne, programy, katechizmy, teksty dydaktyczne, podręczniki dla katechetów oraz urządzenia audiowizualne. Wypełnianiu omawianej misji Kościoła służą także środki społecznego przekazu, jak: telewizja, radio i prasa. Nie są to jednak wszystkie

²³ N. 97 — PPK, t. IV, 2, s. 151—153.

²⁴ *Directorium Catechisticum Generale*, n. 116 — PPK, t. IV, 2, s. 174.

rodzaje pomocy katechetycznych. Stąd konieczne jest zwrócenie uwagi na inicjatywę duszpasterską, która winna przejawiać się w wykorzystaniu wszelkich okazji (okoliczności), miejsc i spotkań do tego, by działanie poświęcone katechezie było jak najskuteczniejsze. Dodać trzeba, że wykorzystanie w katechezie środków audiowizualnych (płyty, taśmy magnetofonowe, film itd.) nie zwalnia katechety ze stosowania metody zwanej „wychowaniem zaprogramowanym”²⁵.

Dla osiągnięcia celu katechezy niezbędne jest, jak to zaznacza kan. 779, zastosowanie różnych metod dostosowanych do wieku, rozwoju umysłowego oraz warunków życia. Chodzi więc o umiejętne wykorzystanie do tego osiągnięć nauk psychologicznych, dydaktycznych i pedagogicznych. Jednakże żadna metoda nie zwalnia katechety z osobistego zaangażowania się i wysiłku w kierunku owocności katechezy. Najskuteczniejsza metoda nie może być przedkładana nad rolę i pracę katechety obdarzonego najszlachetniejszymi przymiotami ludzkimi i chrześcijańskimi²⁶.

Ogólna Instrukcja Katechetyczna eksponuje w zasadzie dwie metody stosowane w katechezie, to znaczy metodę indukcyjną i metodę dedukcyjną wskazując, iż korzystniejsza dla celów katechezy jest metoda indukcyjna. Polega ona na przedstawianiu faktów oraz ich rozważaniu i ocenie. Jest to zgodne z ekonomią objawienia i charakterystyczną cechą poznania wiary, które polega na poznawaniu przy pomocy znaków. Ponadto metoda indukcyjna nie wyklucza, a nawet domaga się metody dedukcyjnej, która naświetla i opisuje fakty wychodząc od ich przyczyn²⁷.

Odnosząc do kwestii metodologicznej konieczne jest również — co wyraźnie podkreśla Jan Paweł II — uczenie się na pamięć niektórych słów Jezusa, Dekalogu, formuł wyznania wiary, modlitw, głównych prawd wiary chrześcijańskiej itd.²⁸.

Wybór jednej z metod znanych we współczesnej katechezie musi uwzględniać podstawową zasadę, jaką jest w Kościele wierność w służbie Objawienia i nawrócenia, a więc wierność nauce przekazywanej i wyznawanej przez Kościół. Nauczanie katechetyczne nie może mieć oznak samowoli działań katechety, które wyrażałyby jego osobiste nastawienia lub przekonania. Katecheza ma być zgodna z Objawieniem Bożym, jakże przekazuje powszechne Magisterium Kościoła, czyli ma to być integralne „słowo wiary” bez zniekształceń, ograniczeń i zafałszowań²⁹. Względny natury metodologicznej mogą i powinny zmuszać do wyboru pewnego sposobu przekazu treści. Wybór metody czy je-

²⁵ Tamże, n. 124 — PPK, t. IV, 2, s. 181.

²⁶ Tamże, n. 71 — PPK, t. IV, 2, s. 115.

²⁷ N. 72—73.

²⁸ Adhort. Ap. *Catechesi tradendae*, n. 55 — PPK, t. XIV, 2, s. 80—82.

²⁹ Tamże, n. 30.

zyka to wybór sposobu najskuteczniejszego dotarcia do odbiorcy³⁰. Jednakże treść katechezy nie może być dyktowana subiektywizmem, uprzedzeniem katechety, ideologią, polityką lub modą³¹. Dlatego w sprawach nauczania katechetycznego, katecheta podlega przepisom prawa powszechnego i prawa partykularnego oraz zarządzeniom właściwej władzy kościelnej, zwłaszcza co do przekazu treści katechezy, stosowanych pomocy, ilości godzin nauczania itd.

4. Zakres obowiązków osób odpowiedzialnych za katechizację

Zgodnie z kan 774 § 1 troska o katechizację należy do wszystkich członków Kościoła. Zakres tego obowiązku uzależniony jest od pozycji i miejsca, jakie wierni zajmują w Kościele. Wszelka jednak działalność z tym związana pozostaje pod kierownictwem legalnej władzy kościelnej. Katecheza, jak już powiedziano, jest pełnieniem misji Kościoła w dziedzinie posługi słowa Bożego. Słowo Boże jest obecne w przepowiadaniu, gdy głosi je ten, kto został do tego upoważniony. Nikt nie ma władzy nad słowem. Słowo wychodzi od Boga, a jego skuteczność wynika nie ze zdolności głoszącego, ale z tego że w słowie obecny jest Pan. Głosiciele słowa Bożego jako wypełniający posłannictwo są sługami słowa. Przemawiają więc w imieniu Pana, z jego upoważnienia³².

W świetle powyższego zrozumiałe jest, dlaczego misja głoszenia słowa Bożego w ramach katechezy podlega kierownictwu legalnej władzy kościelnej. Nauczanie katechetyczne nie jest bowiem prywatną sprawą katechety. Jest to przepowiadanie Kościoła, w którym nauczający są uzależnieni od władzy kościelnej w tym sensie, że są zobowiązani stosować się do jej poleceń, nakazów, postanowień czy zarządzeń prawnych związanych z pełnieniem posługi nauczania katechetycznego.

Należy tu wspomnieć o uprawnieniach Stolicy Apostolskiej, jakie jej przysługują w związku z katechizacją ludu chrześcijańskiego. Stolica Apostolska jest kompetetna do wydawania w sprawie katechizacji norm prawnych, które winni respektować w swoich postanowieniach ustawodawcy niższego rzędu. Jedynie Stolica Apostolska według kan. 775 § 2 może udzielać aprobaty odnośnie do wydania konkretnego katechizmu.

Kodeks z 1917 r. w zasadzie zwracał uwagę na zadania i obowiązki proboszcza w dziedzinie katechizacji. Natomiast nowy Kodeks szeroko i dokładnie określa kategorie osób fizycznych i prawnych odpowiedzialnych za nauczanie katechetyczne. Z punktu widzenia hierarchicznej

³⁰ Por. R. Sobański, *Słowo i sakrament jako czynniki kształtujące prawo kościelne*, s. 3—4.

³¹ Adhort. Ap. *Catechesi tradendae*, n. 31 i 52.

³² R. Sobański, *Słowo i sakrament jako czynniki kształtujące prawo kościelne*, s. 4.

struktury Kościoła do troski o katechizację w różnej mierze zobowiązani są: Konferencja Episkopatu, biskup diecezjalny, proboszcz, wszyscy kapłani, członkowie instytutów życia konsekrowanego i ludzie świeccy.

W zakresie organizacji katechezy dużą rolę może odegrać Konferencja Episkopatu. Kanon 775 § 3 przewiduje możliwość ustanowienia przy Konferencji Episkopatu urzędu katechetycznego, którego głównym zadaniem byłoby niesienie pomocy poszczególnym diecezjom w sprawach katechezy. Do zadań Konferencji Episkopatu Kodeks zalicza ponadto zatroszczenie się o wydanie katechizmów dla własnego terytorium. Nie chodzi tu jednak o zwiększenie ich różnorodności i dlatego kan. 775 § 2 zaznacza: „jeśli wydaje się to pożyteczne” (*si utile videatur*).

Kierownikiem (*moderatore*) całej posługi słowa, a więc także nauczania katechetycznego w Kościele partykularnym jest biskup diecezjalny (kan. 756 § 2). Biskup jako pierwszy katecheta w swojej diecezji poza osobistym głoszeniem słowa Bożego powinien się troszczyć o to, by dokładnie wypełniano przepisy kanonów dotyczące nauczania katechetycznego (kan. 386 § 1).

W kierowaniu całą działalnością nauczania katechetycznego w diecezji służy biskupowi pomocą Referat Katechetyczny Kurii Diecezjalnej. Jest to instrument, „narzędzie” (*instrumentum*), którym posługuje się biskup w wypełnianiu obowiązków w dziedzinie katechizacji. Diecezjalny Referat Katechetyczny został ustanowiony dekretem *Provido sane* z 1935 roku³³. Na konieczność tego urzędu w każdej diecezji wyraźnie wskazuje Ogólna Instrukcja Katechetyczna z 1971 roku³⁴. Kierowanie całą działalnością katechetyczną wymaga, by tego rodzaju referat obejmował zespół osób posiadających właściwe kompetencje i naprawdę biegłych w różnorodności problemów³⁵.

Nowością w Kodeksie z 1983 r. jest ustawa zobowiązująca biskupa diecezjalnego do wydawania norm w sprawie katechizacji, z uwzględnieniem przepisów wydanych przez Stolicę Apostolską³⁶. Biskup może również szczegółowo unormować te kwestie związane z katechezą, o których mowa w kan. 777, gdzie prawodawca wylicza obowiązki proboszcza w zakresie katechezy wymagające szczególnej jego troski.

Z kolei biskup ma obowiązek zatroszczyć się o dostarczenie odpowiednich pomocy katechetycznych, a gdy uzna za stosowne również o przygotowanie katechizmu. Do obowiązków biskupa należy także popieranie i koordynowanie wszelkich poczynań katechetycznych (kan. 775 § 1). Wydaje się, że w wypełnianiu tych zadań, jakie spoczywają na biskupie diecezjalnym, skutecznie winien służyć pomocą Diecezjalny

³³ AAS 27 (1935) 151.

³⁴ N. 126 — PPK, t. IV, 2, s. 183.

³⁵ Tamże.

³⁶ Por. W. Góralski, *Projekt księgi III „De Ecclesiae munere docendi” nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, s. 227.

Referat Katechetyczny, a także Urząd Katechetyczny ustanowiony przy Konferencji Episkopatu.

Wreszcie obowiązkiem biskupa jest troska o odpowiednie przygotowanie katechetów. Przygotowanie to winno obejmować wystarczającą znajomość nauki katolickiej oraz zasad dyscyplin pedagogicznych i to zarówno pod względem teoretycznym, jak i praktycznym. Dodać należy, że prawodawca wymaga, by przygotowanie katechetów było formacją ciągłą — *continua formatio* (kan. 780). Chodzi więc o stworzenie w diecezji ośrodków stałego kształcenia katechetów. Formacja katechetyczna winna obejmować wszystkich katechetów, a ponadto — jak wskazuje Ogólna Instrukcja Katechetyczna — jest rzeczą konieczną, by była kontynuowana przez cały okres, w którym katecheci pełnią swoją funkcję. Odnosi się to tak do kierujących katechezą (np. proboszcz) jak i zwykłych katechetów. Uzasadnieniem tego wymogu jest fakt, iż jakakolwiek działalność duszpasterska, chociażby z najlepszymi pomocami, jest skazana na niepowodzenie, jeśli do jej wykonywania nie będzie osób należycie przygotowanych³⁷.

Według nauki Jana Pawła II parafia jest pierwszoplanowym miejscem katechizacji jako krzewicielka i inspiratorka tego dzieła³⁸. Zgodnie z postanowieniami Kodeksu do troski o nauczanie katechetyczne w parafii w szczególności zobowiązany jest proboszcz (por. kan. 519 i kan. 528 § 1). Jest on odpowiedzialny za zorganizowanie katechezy i wypełnianie związanych z tym zadań, określonych prawem powszechnym i zarządzeniami biskupa diecezjalnego. W myśl kan. 777 do obowiązków proboszcza należy troszczyć się:

1° żeby była prowadzona katecheza przygotowująca do uczestnictwa w sakramentach;

2° aby dzieci, przez nauczanie katechetyczne, trwające odpowiedni okres czasu, zostały właściwie przygotowane do pierwszego przyjęcia sakramentu pokuty i Najświętszej Eucharystii oraz do sakramentu bierzmowania;

3° aby dzieci po przyjęciu pierwszej Komunii świętej, były w dalszym ciągu objęte formacją katechetyczną bardziej szczegółową i pogłębianą;

4° ażeby katechizować także upośledzonych fizycznie i umysłowo, na ile pozwala na to ich stan;

5° ażeby przez zastosowanie różnych form i poczynąń umacniać, oświecać i potęgować wiarę młodzieży i dorosłych.

Ponadto do zadań proboszczów należy czuwanie nad katechezą w rodzinie. Winien on popierać i umacniać rodziców w wypełnianiu obowiązków katechezy rodzinnej (kan. 776). Do osiągnięcia wyżej wskazanych celów proboszcz powinien skorzystać ze współpracy duchownych

³⁷ N. 110 — PPK, t. IV, 2, s. 167.

³⁸ Adhort. Ap. *Catechesi tradendae*, n. 67 — PPK, t. XII, 2, s. 97—100.

przydzielonych do parafii, członków życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego, a także wiernych świeckich, głównie zaś katechetów (kan. 776). Z tego wynika, że prawodawca nakłada na proboszcza obowiązek jak najlepszego zorganizowania katechizacji w powierzonej mu parafii. Pomocą w wypełnianiu tej funkcji jest przepis prawny, który zobowiązuje wyżej wymienione osoby, by chętnie spieszyły z pomocą proboszczowi w dziele katechizacji, jeśli tylko nie istnieje przeszkoda prawna (kan. 776).

Rzeczą zrozumiałą jest, że w katechizację winni aktywnie włączyć się duchowni przydzieleni do parafii, albowiem obowiązek katechizowania według kan. 773 należy zwłaszcza do duszpasterzy.

Z kolei, uwzględniając charakter danego instytutu, obowiązek katechizowania spoczywa na członkach życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego. Kodeks w kan. 778 zobowiązuje przełożonych zakonów i stowarzyszeń życia apostołskiego do zatroszczenia się o to, „ażeby w ich kościołach, szkołach i innych zakładach, w jakikolwiek sposób im powierzonych, pilnie prowadzono katechizację”.

Wreszcie obowiązek katechizacji spoczywa na wiernych świeckich. Zadanie to — poza rodzicami — w specjalny sposób wypełniają głównie katecheci. Pod ich adresem pap. Jan Paweł II kieruje szczególne słowa uznania i podziękowania oraz podkreśla znaczenie ich posługi mówiąc: „Wasza działalność, skromna często i ukryta, ale pełniona z płomiennym i wielkodusznym zapałem, jest najznakomitszą formą apostołstwa świeckich...”³⁹.

Zakończenie

Z przedstawionego tu zagadnienia wypływają wnioski natury ogólnej, których nie sposób pominąć. Przede wszystkim zawarte w nowym Kodeksie przepisy o nauczaniu katechetycznym wyrażają dążenie prawodawcy do aktywizowania wszystkich wiernych w tej dziedzinie życia kościelnego. Jednakże wszelkie poczynania z tym związane mają być harmonizowane z hierarchicznymi strukturami Kościoła.

Nowe prawo pozostawia szeroki zakres spraw do partykularnej regulacji prawnej, co ma służyć jak najlepszemu wypełnieniu posługi słowa Bożego w ramach katechezy, chociaż — z drugiej strony — Kodeks dokładnie i szeroko określa zadania i obowiązki osób fizycznych i prawnych w dziedzinie, o której mowa.

Wreszcie należy zaznaczyć, iż pełnienie obowiązku katechizacji wymaga nie tylko znajomości przepisów kanonicznych nowego prawa, ale także zapoznania się z podstawowymi dokumentami służącymi ożywieniu i ukierunkowaniu odnowy katechetycznej, jakimi są: *Ogólna Instrukcja Katechetyczna* przygotowana przez Kongregację dla Spraw Duchowieństwa z 1971 r. oraz Adhortacja Ap. Jana Pawła II *Catechesi tradendae* z 1979 roku.

³⁹ Tamże, n. 66 — PPK, t. XII, 2, s. 96.